

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2014

EALAÍN

Cumadóireacht Shamhlaíoch agus Ábhar Neamhbheo

Ardleibhéal

Tá 100 marc ag gabháil leis an bpáipéar seo, i.e. 25% de na marcanna iomlána ar an Ealaín

Dé Luain, 28 Aibreán – Dé hAoine, 9 Bealtaine

Maidin, 9.30 – 12.00

Ba chóir an páipéar seo a thabhairt do na hiarrthóirí **Dé Mairt, 8 Aibreán**

Treoracha

Tá cead agat oibriú le dath, monacróm, meáin mheasctha, colláis nó meán oiriúnach ar bith eile. Níl cead olaphéinteanna ná ábhar orgánach meatach a úsáid, áfach. Níl cead agat áiseanna mar stionsail, teimpléid, íomhánna rianaithe, obair ealaíne réamhullmhaithe ná íomhánna fótagrafaíochta a thabhairt isteach sa scrúdú.

Scríobh do Scrúduimhir go soiléir sa spás atá ann di ar do bhileog A2.
Scríobh an teideal ‘Cumadóireacht Shamhlaíoch’ nó ‘Ábhar Neamhbheo’ díreach faoi do Scrúduimhir.

Más mian leat oibriú ar bhileog dhaite, **ní mór don fheitheoir an bhileog sin a shíniú sula dtosaíonn an scrúdú** á dheimhniú nach bhfuil aon rud uirthi. Uasmhéid na bileoige: A2.

Roghnaigh ceann amháin díobh seo a leanas:

1. Déan **Cumadóireacht Shamhlaíoch** bunaithe ar cheann **amháin** de na sleachta tuairisciúla: A, B, C, D nó E. Ba chóir duit an pointe tosaigh agus an bunús atá le do Chumadóireacht Shamhlaíoch a lua ar chúl na bileoige líníochta agus an bhaint atá acu leis an sliocht tuairisciúil atá roghnaithe agat a chur in iúl.
2. Déan **Cumadóireacht Ábhar Neamhbheo** bunaithe ar fhoireann nithe a bhfuil tuairisc orthu i gceann **amháin** de na sleachta tuairisciúla A, B, C, D nó E, nó a mheabhraíonn na sleachta sin duit. Ní mór duit nithe ábhartha a thabhairt chuig ionad an scrúdaithe chun go mbeidh ar do chumas **do chumadóireacht ábhar neamhbheo féin** a leagan amach. **Ní mór é seo a dhéanamh in am do thús an scrúdaithe.** Ní mór duit an pointe tosaigh agus an bunús atá le do Chumadóireacht Ábhar Neamhbheo a lua ar chúl na bileoige líníochta agus an bhaint atá acu leis an sliocht tuairisciúil atá roghnaithe agat a chur in iúl.
3. Déan **Cumadóireacht Theibí** bunaithe ar cheann **amháin** de na sleachta tuairisciúla A, B, C, D nó E agus a fhorbróidh tú ón sliocht tuairisciúil a roghnaíonn tú. Ba chóir an pointe tosaigh agus an bunús atá leis an gcumadóireacht theibí a lua ar chúl na bileoige líníochta agus an bhaint atá acu leis an sliocht tuairisciúil atá roghnaithe agat a chur in iúl. Luaigh go soiléir cé acu 1 – Cumadóireacht Shamhlaíoch nó 2 – Ábhar Neamhbheo atá i do Chumadóireacht Theibí.

Sleachta Tuairisciúla

Sliocht A

Is é an t-aigéan an t-éiceachóras is mó ar domhan agus is breá liom tumadh isteach in aon chuid de. Is í an fharraige dhomhain is fearr liom, is é sin an chuid di atá thíos faoi ‘zón an bhreacsholais’ agus atá go huile is go hiomlán gan solas.

Bíonn sé ina oíche de shíor ansin. Ach mar sin féin, ní dorchadas iomlán a bhíonn timpeall ort ach solas na lampróg – solas beo, an solas atá á astú ag 90 faoin gcéad de na créatúir a chónaíonn sa mhuir dhomhain: smugairlí róin, cúcamair farraige, éisc bheaga, baictéir. Tá sé d’acmhainn ag an gcuid is mó den saol beo atá i ndomhain na farraige bladhmadh nó glioscarnach nó lonrú a dhéanamh. Is geall é le bheith ag tumadh isteach sa Cheathrú lá d’Iúil.

Tá créatúir lonracha san uisce éadomhain fiú, ach tá siad go speisialta fairsing san fharraige dhomhain cionn is nach bhfuil aon solas nádúrtha ansin. Baineann siad feidhmeanna éagsúla as an lonracht. Le feiceáil cá bhfuil siad ag dul; bíonn solas á shoilsiú roimhe ag iasc an lampa ghealánaigh fiú amháin. Baineann na láimhínigh úsáid as an soilsiú chun creach a mhealladh sách gar dóibh lena n-ithe.

I bhfomhuireán a thugann tú cuairt ar an bhfarraige dhomhain – is é sin mura bhfuil ann ach aon uair amháin atá tú ag iarraidh é a dhéanamh. Is ansa liom gach uile fhomhuireán (ba é *Yellow Submarine* leis na Beatles m’amhránsa; phlanc sé téada mo chroí). Is geall le culaith thumadóireachta déanta as miotal agus aicrileach, in ionad bheith déanta as éadach, fomhuireán beag aon duine. Is é an rud é is gaire don tumadóireacht a thig a bheith agat in inneall.

Íslítear amach thar thaobh an bháid thú agus *away* leat. Bíonn tú saor san fharraige! Ní thógann sé ach cúig nóiméad dul síos 500 troigh. Gorm na spéire a bhíonn ar dhromchla an uisce, ach de réir mar a théann tú síos tagann gach imir ar an ngorm a thiocthadh leat a shamhlú: gorm na saifirí, corcairghorm, plúiríneach. Sa deireadh iompaíonn an gorm dúghorm – agus ansin dubh amháin.

Uaireanta is breá liom imeacht le sruth, ar nós giota planctóin, le linn dom bheith ag amharc ar an seó solais mórthimpeall orm. B’fhéidir go gcuirfinn na soilse ar siúl féachaint cé atá ag cruthú na bithlonracha. Is féidir gur slabhraí fada salp is cúis leis, rudaí cosúil le steancanna mara agus gach ceann acu thart ar dhá orlach ar fad. Ina gcoilíneachtaí a mhaireann na slabhraí geilitíneacha seo, agus d’fhéadfaidís a bheith 50 troigh ar fad.

Nuair a fheicim rudaí mar sin is mian liom daoine eile a spreagadh dul síos agus iad a fheiceáil dóibh féin. Ní bhíonn a fhios agat cad é atá tú ag dul a fháil.

Uair amháin bhí teagmháil agam a mbeidh cuimhne agam uirthi san aigéan amach ó oileán Lanai in Havái. Bhí mé sa doimhneacht sin uisce nach bhfeiceann tú rud ar bith ann ach ar éigean – bhí solas os mo chionn ach bhí an dorchadas thíos fúm. Ar an dromchla, bhí an ghrian ag soilsiú agus bhí daoine ag snámh, ag seoltóireacht agus ag déanamh na rudaí go léir a dhéanann daoine in uisce gorma grianlasta Havái. Ach bhí mé i bhfad thíos, 1,300 troigh faoin uisce.

Thug mé rud éigin faoi deara as eireaball mo shúile. Cheap mé ar dtús gur ghiota de bhruscar a bhí ann (is minic a fheiceann tú bruscar ag imeacht thart le sruth). Ach nuair a chas mé m’fhomhuireán beag agus nuair a dhírigh mé mo shoilse go hiomlán ar an rud seo, tharla sé gur ochtapas a bhí ann agus é ar sé throigh ar fad.

D’fhan sé ansin, agus bhí sé soiléir go raibh sé ag amharc orm. Agus ar feadh uair an chloig ina dhiaidh sin rinne an t-ochtapas seo agus mé féin damhsa, d’fhéadfá a rá. Chorródh sé siar giota, ansin chorródh sé go mall i mo threo. Chasainn agus thagadh sé go dtí mé agus stopadh sé. Ar ócáid amháin spréigh an t-ochtapas é féin ar bharr an fhomhuireáin agus d’amharc sé isteach orm tríd an bholgán – bhí sé cineál cosúil le cartún de chuid Gary Larson. Bhí sé chomh meallacach draíochtach sin, bailé iontach le créatúr as an doimhneacht.

Arna chóiriú as *My Favourite Place on Earth* le Sylvia Earle, curtha le chéile ag Jerry Camarillo Dunn, Jr., National Geographic, 2009.

Sliocht B

Ba fhuiseog é m'athair, Séamas, i dteach ulchabhán. Bhíodh sé sa chistin le breacadh an lae ar mhaidineacha samhraidh, é ag amharc amach thar bhalla aoidaite an ghairdín cúil ar shúilín na spéire taobh thiar den chrann seiceamair. Bhí sé ábalta reveille bhuabhallaí an airm a chloisteáil sa bheairic a bhí ar bharr ceann de na cnoic sin as ar gearradh lochtáin thuaisceart chathair Chorcaí. Dhéanadh sé an bricfeasta, d'fháisceadh sé oráistí agus mheascadh sé in uisce te agus siúcra iad, agus dhéanadh sé tósta. Le linn do na huibheacha a bheith ag beiriú thugadh sé marmaláid, im agus gránach anall ón gcófra dearg sa chúinne. Ní raibh cuisneoir ann: bhí pantrach sna tithe a tógadh ar aghaidh na haille – áiteanna nár shoilsigh an ghrian riamh – agus bhí tíleanna ar na hurláir iontu a choinnigh an áit fuar de shíor.

Mo dheirfiúr Bébhinn agus mé féin, bhíomar ábalta torann na siséal ar an chloch a chloisteáil cheana féin. Bhí sé ag teacht as an tseid d'iarann rocach ina snoíodh Seamus dealbha agus inscríbhinní le solas an lae, amuigh faoin spéir. Ar an taobh eile den chlós a bhí an stiúideo ceart ina n-oibríodh sé sa gheimhreadh. Ba ansin a rinne sé a lán cloigne portraíde as cré. Teilgeadh i gcré-umha nó snoíodh as cloch níos déanaí iad. Ansin faoin meathsholas, a bhíodh ag téaltú isteach aduaidh, is é tost an bhailiúcháin sin de chloigne ag amharc anuas orainn óna n-airde éagsúla is cuimhin liom. Agus is cuimhin liom boladh glan an phlástair agus na cré.

An teas, siosarnach an uisce ag beiriú nuair a teagmhaigh an siséal leis agus imlíne na hinneonach ar nós clogad ridire: bhí draíocht ag baint leo ar fad. Agus ansin an siséal beag, ina láimh aige, ag sní tríd an gcloch gan fágtha ina dhiaidh aige ach deannach bán. Ó! Bhí cuma chomh héasca air, dúil amháin ag ceansú dúil eile, cling cling an tsiséil ina loinneog i gcluiche idir an cheird mheidhreach agus an mhais dhlúth.

Bhí an chré níos éasca: bogthe, mín agus intuargainte. Chuir sé cnap de a raibh méid úill ann ar an tábla adhmaid sa stiúideo agus d'amharc sé go foighneach orainn fad a bhíomar ag tincéireacht leis. Thairg sé spadail nó scríobairí dúinn, agus spreagadh. Bhí cuimhne againn ar an dóigh a ndéantar é, bhí sé feicthe sa bhaile againn na tráthnónta fada samhraidh sin; caithfidh sé gurbh é an samhradh a bhí ann mar, an t-áiléar úd inar mhúnlaigh sé ár mblaoscanna nó ina ndearna sé sinn a athchruthú, bhí sé gan teas. Bhí caint ann, ach caithfidh go raibh sé ciúnas ann fosta mar chualamar banna ceoil an airm, iad ag cleachtadh máirseálacha i gcearnóg na beairice an uair seo.

Tógadh an dromchla as giotaí bídeacha cré a rinne sé a rolladh idir mhéar is ordóg agus ar bhrúigh sé síos orthu leis an uirlis ba mhaisiúla díobh ar fad, an spadal adhmaid a raibh dhá cheann uirthi, í tanaí éadrom agus snasta le teann aoise agus úsáide. Dhírigh sé a iarracht ar fad ar an gcloigeann féin ach rinne sé cúram de na mionsonraí: cuach i ngruaig Bhébhinn, biorán brollaigh Chorcaí faoi bhun an choiléir ormsa. Dúirt sé go raibh biorán brollaigh Chorcaí cosúil le biorán brollaigh na Teamhrach ach amháin go raibh an biorán ceartingearach ann.

Ar deireadh, agus an solas ag dul i léig, fillleadh tuáillí fliucha ar an gcloigeann chré. Nigh sé a lámha, chuaigh sé ag obair ar líníocht nó, sa deireadh, chrom sé ar an léitheoireacht.

Arna chóiriú as *A Lark In a House of Owls* le Orla Murphy, RTE, Cnuasach de chuid Sunday Miscellany, 2011.

Sliocht C

Táim im sheasamh ar thalamh bán ar Shráid Dhoimnic Íochtarach in éineacht le Sam Bishop agus Aaron Copeland ón Upstart Collective. Tá siad ag cuidiú liom an tobpháirc a bheidh anseo faoi cheann sé seachtaine a shamhlú.

Beidh pailléid ar an talamh i bPáirc Ghranby, chomh maith le caiféanna, plandaí inite, suiteálacha ealaíne, siúlóid choillearnaí, polatholláin, racaí rothar agus amfaitéatar. Cuideoidh cniotálaithe fiú amháin chun na ráillí gránna a 'abhras-bhuamáil' le clúdaigh dhathannacha olann.

Anois, áfach, tá an féar sceadach. Tá spallaí ann. Tá taobh amháin den pháirc ag amharc amach ar ghraifítí den stíl Mheiriceánach, agus an taobh eile ar oibreacha bóthair atá thar a bheith torannach.

‘Idirghníomhachtaí i spásanna poiblí,’ sin é gnó uile Upstart. Tháinig siad os comhair an phobail den chéad uair le linn an olltoghcháin deiridh nuair a chroch siad saothair ealaíne ar chuailí na lampaí ar fud na cathrach. Bhí a leithéid seo orthu: “Batman amháin a shábhálfaidh anois sinn”. “Bhí lúb ar lár sa dlí a dúirt go raibh cead agat rud ar bith a chrochadh dá mbeadh tagairt don toghchán ann,” a deir Copeland, atá ina mhúinteoir meánscoile.

Tá Upstart i ndiaidh a bheith ag obair ar Pháirc Ghranby le dhá bhliain anuas. Is uaillmhianaí mar thionscadal é ná an chéad cheann. Deir Bishop: “Gheobhaidh tú spásanna mar seo sna cathracha go léir. Táimid ag iarraidh samhail a chruthú don úsáid a bhainfi astu, cur chuige is féidir a roinnt ionas gur féidir le pobail nó le daoine aonair nó le duine atá ag obair don chomhairle a rá go bhfuil a lán spásanna folmha againn.”

“Is é an dearcadh ag bhí agam agus mé ag fás aníos nach raibh sa tsráid ach áit a dtiocfadh leis na gardaí a rá liom cad é a bhí coiscthe orm a dhéanamh, in ionad bheith ag smaoineamh uirthi mar shráid an phobail ...”

San am i láthair, tá cuidiú ó Upstart. Tá daonchumhacht, airgead, oibríthe deonacha agus plandaí de dhíth air. Tá cniotálaithe agus airgead faoi choinne árachais agus slándála uaidh. Tá an pobal áitiúil ar bord. Tá Comhairle Chathair Bhaile Átha Cliath tar éis a bheith iontach cuiditheach; thug siad oifig dóibh atá ag amharc amach ar an bpáirc fiú amháin. Bhí an lucht gnó flaithiúil freisin. Tá dearadh déanta ag Ailtirí Sean Harrington le haghaidh amfaitéatair a dhéanfaí go hiomlán as pailléid.

“Ní cás aon uaire iad,” a deir Copeland faoi láithreáin fholmha. “Beidh a leithéid sa chathair i dtólamh. Ba mhaith linn a léiriú conas is féidir na háiteanna folmha seo, nach dtarraingíonn isteach aon rud ach bruscar, a líonadh le tuilleadh den ghlaise, tuilleadh ealaíon, tuilleadh daoine – rudaí níos deise go díreach.”

Arna chóiriú as *‘Pop-up’ Parks and Recreation: How one Dublin Community Fills a Vacuum*, Patrick Freyne, Irish Times Weekend, 2013.

Sliocht D

An bóthar a thriall sé aníos ón loch, níorbh fhéidir é a thaisteal a thuilleadh ach de shiúl na gcos. Réab na tuilte codanna de chun siúil agus níor athchóiríodh an dromchla air. Bhí geata meirgeach iarainn ina sheasamh idir dhá phiara thiubha chiorclacha a bhí déanta as clocha ach bhí an bealach isteach plúchta le fiúise agus le saileach. Bhí stróic úr sa talamh san áit ar brúdh an geata ar oscailt agus fágadh rian na gcos go húr ann. Bhí féar ag fás ar fud na sráide. Bhí carn beag de channaí, de bhuidéil, de mhálaí plaisteacha agus de chartáin bhainne le hais an dorais. Bhí an teach agus na sciobóil araon daingean agus díon iarainn orthu ach níor cuireadh péint ná aol orthu leis na blianta. Ar an taobh eile den teach, leagadh an tseanscioból féir go talamh le linn stoirme. Bhí leathán gearrtha millte d’iarann ar crochadh as cuaille iarainn mar a bheadh brat sleabhctha donn ann. Go dtí an teach seo is ea a bhog Pádraig Ó Riain nuair a lig sé don teach ar fhás sé aníos ann titim.

Freagra níor tugadh ar chnag ná ar ghairm Ruttledge. Bhí an doras gan ghlas.

Istigh, caithfidh sé nár athraíodh an seomra le caoga bliain nó mar sin. Níor athraíodh é ó chonaic Ruttledge den chéad uair é deich mbliana nó cúig bliana déag roimhe sin: an drisiúr donn, an leaba shuíocháin, an crúca iarainn os cionn an teallaigh oscailte, úim an chapail ar crochadh ar an mballa idir na pictiúir naofa – an Mhaighdean agus meangadh uirthi, sileán na fola ón gCoróin Spíne, na dathanna orthu go léir tréigthe anois agus spotaí taise faoin ngloine orthu.

Bhí na ballaí san fhuinneog bheag ceithre through ar tiús ar a laghad. Bhí bolgán lom ag crochadh as an tsíleáil. D’fhreagair sé don lasc. Bhí burla de bhricíní móna le hais an tinteáin agus, i lár an urláir, bhí carn de chraobhacha tirime. Bhí Bushman úrnua dearg caite i measc na ggraobhacha agus cairn bheaga de mhin sábhá anseo agus ansiúd ar an urlár. Bhí babhla siúcra, cupáin gan ní, bainne, giota de bhollóg aráin, canna sairdíní, pláta a raibh blaoscanna uibheacha air, buidéal leathlán de Powers, barra gallúnaí, im, paicéad folamh Silk Cut, úlla dearga, próca marmaláide, salann, lasáin, crúiscín donn, nuachtán oscailte, raidió agus clog aláráim, bhí sin go léir spréite ar fud an tábla. I gcontrárthacht iomlán leis sin, bhí cúinne beag amháin den seomra a bhí lom slachtmhar. Bhí iarann smúdála ina shuí ar chlár iarnála. Bhí dhá léine bhána agus iad iarnáilte go foirfe ar crochadh taobh le culaith dhorcha phreasáilte. Bhí péire bróg de leathar breá dubh ina suí ar chathaoir. Snasaíodh iad go raibh loinnir orthu.

Arna chóiriú as *That They May Face the Rising Sun*, by John McGahern, 2002.

Sliocht E

Go coráistiúil, mar sin, agus mé ag smaoineamh ar charbaill thnúthánacha mo pháistí, a rinne mé mo chéad stopanna cumhacha leithleasacha – bonanzaí lán cliséanna – ag margadh na bhfeirmeoirí agus ag siopa sármhaith Field. Iasc úr agus iasc deataithe, ‘cloicheáin’ mar a thugtaí go neamhphostúil orthu, arán sóid, im, uachtar dúbailte, marmaláid, uibheacha lachan, bagún, maróg Chloich na Coillte, sútha talún agus trátaí, cabáiste, cóilis, cáis Éireannach agus prátaí. Ó, a Dhia ár sábháil, na prátaí ... díolann Field’s málaí áisiúla de dhuilleoga measctha sailéid freisin, táirge áitiúil, é úr réamhnite. Déanann siad an saol i bhfad níos éasca.

Bhí na bialanna ag sméideadh anall orainn ach ní fhéadfadh seachtar nó ochtar againn dul amach ag ithe gach lá, agus ba lúcháireach an rud a bheith ag cócaireacht sa bhaile le comhábhair as Éirinn. Bhí trealamh níos fearr sa chistin a bhí ar cíos agam ná mar a bheadh sa chuid is mó de na cistineacha. Bhí gríosacán ar dhá leibhéal sa chócaireán a bhí díreach i gceart le haghaidh na cáise tóstáilte in am na práinne. Is mór a airím uaim an cháis chéanna sa Fhrainc. Bhí ár mbéilí chomh simplí agus gach uile phioc chomh blasta leis na béilí a ullmhaím in Chavenay. Bhí gach rud ar dóigh agus ar deil go dtí seo ach de réir mar a thaistealaíomar timpeall na tíre tháinig réalachas follasach chun léire. Margáí na bhfeirmeoirí, siopaí na gceardaithe agus na bialanna atá ar an gcuid is fearr ar an domhan, tá siad sin ag trádáil taobh le taobh leis na háiteanna sin ina ndíoltar sicín is sceallóga, agus trasna na sráide ó shiopa coirnéil a bhíonn ar oscailt ó cheann ceann an lae, áiteanna nach bhfaighidh tú de ghlasraí neamhphróiseáilte iontu ach dornán oinniún, úlla fuaraithe, trátaí agus prátaí.

Gríosaítear daoine a bheith ag ithe sneaiceanna agus, i dtromlach na n-áiteanna, trufalais a thairgtear dóibh: cistiní cupa ábhalmhóra; lán buicéid de dheochanna boga; dríodar gréisceach domhainfhriochta atá tachta i dtaosrán agus líonta le hispíní; ceapairí báite i maonáis; agus brioscáin, brioscáin i dtólamh.

Irisí snasta atá lán le hoidis chócaireachta agus noda “éasca” iontu le haghaidh féilte fantaisíochta “gan iarracht” agus le haghaidh saol sláintiúil iad ina suí taobh le cairn ollmhóra de mhilseogra, sóid agus sneaiceanna a phiocann na custaiméirí suas gan smaoineamh – fiú agus iad díreach i ndiaidh an bricfeasta a chríochnú agus nuair nach raibh uathu le fírinne ach leacht níocháin. Is annamh a bhaineann an lucht féachana triail as na nithe a fheiceann siad ar na cláir chócaireachta ar an teilifís. Tá siopaí na n-earraí athláimhe lán le leabhair chócaireachta na gcócairí móra, leabhair na *yummy mummies*, a tugadh mar bhronntanais do dhaoine agus nár baineadh úsáid riamh astu chun mias a chócaráil.

Arna chóiriú as *A French Foodie Homecoming* le Trish Deseine, le caonhead *The Irish Times*, Lúnasa 2012.

Leathanach Bán

Leathanach Bán